
فلسفه و معماری

www.ketab.ir

نویسنده:

مطهره فعالی

کارشناس ارشد مهندسی معماری

سرشناسه	:	فعال، مطهره، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور	:	فلسفه و معماری/نویسنده مطهره فعالی.
مشخصات نشر	:	تهران: ندای کارآفرین، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۰ص.
شابک	:	978-600-482521-4
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ق. - دیدگاه درباره فلسفه زیبایی‌شناسی
موضوع	:	معماری و فلسفه
موضوع	:	Architecture and philosophy
موضوع	:	معماری ایرانی
موضوع	:	Architecture, Iranian
رده بندی کنگره	:	NA۲۵۰۰
رده بندی دیویی	:	۲۰۰
شماره کتابشناسی ملی	:	۶۱۲۱ ۲۸

فلسفه و معماری

مطهره فعالی

صفحه‌آرا: اکرم ملک نژاد - طراح جلد: رضا کوزه

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه - نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شابک: ۴-۵۲۱-۴۸۲-۶۰۰-۹۷۸ - قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، نبش کوچه انوری، پلاک ۲۹

تلفن: ۰۲۷۷۲۲۰۶۶۴ - www.NedayeKarafarin.ir

فهرست مطالب

۹.....	دیباچه
۱۳.....	پیشگفتار
۱۵.....	مقدمه
۲۱.....	فصل اول: معماری ایرانی
۲۳.....	شناخت معماری از غیر معماری
۲۳.....	تشخیص مصالح جاودانی و جهانی معماری
۲۴.....	نگاه به معماری ایران
۲۴.....	تشخیص عوامل تکامل بخش معماری ایران
۲۵.....	کشف زبان معماری ایران از طریق بسط ادبیات آن
۲۵.....	عصریت در معماری ایران
۲۶.....	روش شناسی معماری ایران - علی محمد غلامی
۲۶.....	نگاه به معماری ایران از زاویه عرفان ایران
۲۹.....	نگاه به معماری ایران از زاویه انسان شناسی
۳۶.....	معماری و فضا
۳۷.....	فصل دوم: فلسفه در معماری
۳۹.....	گفتمان حکمت
۴۲.....	کشف و شهود و مراتب آن
۵۳.....	تجلی در قرآن و لغت
۶۲.....	نور
۶۶.....	تجلی رنگ در هنر اسلامی
۷۲.....	رنگ و نور در معماری اسلامی

فصل سوم: قدر و معماری ۸۹

قدر و هندسه ۹۲

هندسه مقدس در معنا و معماری ۹۴

منابع و بنیان‌های هندسه مقدس ۹۸

معماری مقدس و مصادیق آن در هنر اسلامی ۱۱۶

فصل چهارم: فرهنگ و معماری ۱۲۹

تجلی فرهنگ در معماری ۱۳۱

مظاهر فرهنگ مساجد ۱۳۷

مسجد مکان معراج مؤمنین ۱۴۰

منابع و مآخذ ۱۵۶

دیباچه

معماری به مثابه یک فرایند، هنری خلاقانه و آفرینشی الهی به شمار می‌رود و با مقوله وجود و وجودبخشی ارتباطی تنگاتنگ دارد. در این ساحت، نحوه اندیشه‌ها، نگرش‌ها، باورها و اعتقادات فرد معمار در خلق و هستی‌بخشی به یک بنا اثری وافر دارد. اینجاست که وساحت هنر معماری و فلسفه به هم گره می‌خورد، چرا که فلسفه نیز با وجود سروکار دارد. فیلسوفان از دیرباز به دنبال کشف بنیاد هستی و درک منشأ نظم حاکم بر این جهان بوده‌اند. آن‌ها در حقیقت به دنبال تعریفی از جهان به عنوان یک کل منظم بودند. بر همین اساس است که شکلی حیرت‌انگیز از تناسب و هنرمندی در معابد و بناهای یونانی به چشم می‌خورد و تأمل در باب این ارتباط، ما را به این نکته رهنمون می‌سازد که تفکر فلسفی از همان آغاز ربطی وثیق با تفکر معماری داشته است.

به رغم وجود پیوند بین فلسفه و معماری، گاه در ساحت فضاسازی عینی شکافی بس گسترده بین این دو ساحت به چشم می‌خورد. این فاصله پدید آمده در دوران معاصر و به ویژه در فرهنگ ایرانی ما که با فرهنگ و تفکر اسلامی - راه یخته بسیار پررنگ‌تر و ملموس‌تر است. در واقع، در معماری به عنوان یک دستاورد یا به تعبیری، به عنوان یک اثر معماری گاه هیچ صبغه‌ای از فلسفه و نحوه نگرش به هستی و عالم که سازگار با فرهنگ و اندیشه این بوم باشد، به چشم نمی‌خورد و در حقیقت، معماری جامعه امروزین ما به ملغمه‌ای از سبک‌های متنوع و گاه ناسازگار با فرهنگ و تفکر ایرانی و اسلامی بدل گشته است.

علت این گسست چه می‌تواند باشد؟ وجود این شکاف چه پیامدهایی برای افراد و جوامع دارد؟ فلسفه و اندیشه‌ورزی فیلسوفان مسلمان در روزگار حاضر چه راهکاری برای حل این معضل دارند؟ این پرسش‌ها و دغدغه‌ها، صاحب این اثر را بر آن داشته

است تا به واکاوی اندیشه‌های فیلسوف سترگ اسلامی، محمدبن ابراهیم یحیی شیرازی، ملقب به ملاصدرا بپردازد و این موضوع را بررسی کند که آیا می‌توان از حکمت متعالیه ملاصدرا مدد گرفت و به نمونه‌ای ایده آل از معماری مبتنی بر حکمت صدرایی دست یافت؟ البته علت انتخاب ملاصدرا دو دلیل دارد: از یک سو، او دارای فلسفه و جهان بینی عمیق و کامل است و از سوی دیگر، بزرگ‌ترین شاخصه فلسفه صدرالمآلهین تعادل است.

معنی سنونی ایران گرفتار «اضطراب و فقدان آرامش» و «فقدان اندیشه‌ورزی و فلسفه‌ورزی» در «ساحات» است. به تعبیر کلی، انسان ایرانی، امروزه دچار سردرگمی، بحران هویت یا نوعی عدم تعادل شده و مظاهر این امر در ساحات و عرصه‌های مختلف قابل رؤیت است. این آشفتگی شامل حال معماری چند دهه ایران نیز می‌شود. در حقیقت، امری اثری از اصالت در معماری ایرانی به چشم نمی‌خورد و آنچه با آن مواجهیم نوعی معماری سطحی و بدون ابتناء بر بن‌مایه‌های فرهنگی و فلسفه بومی است. بر این اساس، ما ادعا می‌کنیم که جامعه امروزی ما دچار نابهنجاری چشمگیری در عرصه‌های متنوع گشته است.

پرسش این است که چه نسخه‌ای برای این ناهنجاری می‌توان پیچید؟ پرورش این است که هر اندیشمندی بر حسب چارچوب‌های فکری و مطالعاتی خود درصدد راه حل این نابهنجاری فراگیر برآید. نگارنده اثر حاضر نیز در مواجهه با این پرسش جدی کوشیده است تا در تلاشی علمی و با مددگیری از ابزار ارزشمند هنر معماری به راه‌چاره‌ای دست یابد. در این چارچوب، باید فضایی طراحی شود که در وهله‌ی اول خود آن فضا از حیث معماری، مبتنی بر فلسفه و جهان‌بینی عمیق باشد و در وهله‌ی دوم، پاسخگوی این ناهنجاری در مقام عمل باشد.

این اثر در قالب یک مقدمه و چهار فصل کلی سازماندهی شده است. نگارنده در بخش مقدمه، به تبیین مسأله و ضرورت پرداختن به آن، نحوه ارتباط هنر معماری و فلسفه، علت انتخاب مکتب فلسفی حکمت متعالیه می‌پردازد. فصل نخست به واکاوی معماری ایرانی، عناصر، روش‌شناسی، ربط و نسبت معماری ایرانی با عرفان ایران و انسان‌شناسی اختصاص یافته و آنگاه در فصل دوم، نسبت معماری با فلسفه صدرایی، مبحث نور و تجلی رنگ در هنر اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. سرانجام فصل

سوم و چهارم، ارتباط تنگاتنگ هنر اسلامی با علوم هندسه ، ریاضیات و فرهنگ و تجلی عینی این علوم در بناهای اسلامی را تحلیل و واری می کند.

دکتر محمد تقی فغالی

www.ketab.ir